

Resultaten van controles op en kengetallen van landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie alsmede kengetallen van de Nederlandse veehouderij.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M)

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)

→ Dienst Regelingen van het ministerie van EL&I

→ Nieuwe Voedsel- en Waren Autoriteit van het ministerie van EL&I

Den Haag, 15 juni 2011

Abstract

This report describes the administrative and physical checks that have been carried out on farms that have applied for an individual derogation in 2008, 2009 and 2010. At the start of 2006 a total of 25,415 farms applied for an individual derogation in order to be able to apply up to 250 kg N/ha of animal manure on their land. At the start of 2010 this number has decreased to 22,947 (- 9,8%). The number of dairy farms decreased by 7,1% in the same period. Checks for compliance with the 70% minimum grassland criterion for the 2010 derogation were carried out on nearly all derogation farms. Based on this check 127 farms did not yet comply with the criterion.

In order to check on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha), the nitrogen application standards and the phosphate application standards, farmers need to report detailed information on farming practices to the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. The data on the derogation of 2010 is now being collected and will be complete around the summer of 2010. Details on compliance with the derogation standard (250 kg N/ha) on derogation farms in 2010 will thus be incorporated in the June 2012 report. The process of collecting the data on the derogation of 2009 has been completed. The administrative checks have resulted in 22 derogation farms that did not comply with one or more of the standards (application standard for animal manure, application standard for total nitrogen fertilization and the application standard for total phosphate fertilization).

Physical controls were carried out on 804 derogation farms. Deviations were noted with regard to soil samples, the presence of a sufficient fertilizer plan, and the 70% minimum grassland criterion. A number of these farms are known to have decided not to make use of individual derogation but limit the use of animal manure to 170 kg/ha instead.

The numbers of pigs (+ 0,5%) has risen slightly between 2009 and 2010 while the number of poultry has risen considerably (+ 3,9%). The number of dairy cattle (+ 3,4%) has decreased slightly (-0,5%). Number of goats has fallen (6,1%). The number of sheep has decreased slightly between 2009 and 2010. Compared to 2002 there has been a slight increase in the production of nitrogen (+0,4%) and also phosphate (+0,6%) in animal manure in 2010 (figures for 2010 are provisional). In 2008 and 2009 the production of phosphate exceeded the 2002 productionseeling. Based on provisional figures the production of phosphate in 2010 also exceeded the productionseeling. Definite figures are expected at the end of 2011.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. De derogatiebeschikking	2
2.1 Monitoring.....	2
2.2 Controles.....	2
2.3 Verslaguitbrenging	3
3. Administratieve controles.....	4
3.1 Aanmelding	4
3.2 Controle op 70% grasland	4
3.3 Controle op gebruiksnormen	5
4. Specifieke controles (5%-controle)	7
4.1 Opgave percelen en gewassen.....	7
4.2 Opgave aantallen dieren.....	7
4.3 Opgave mestproductie.....	7
5. Fysieke controles (3%-controle)	8
5.1 Samenvatting van resultaten van de uitgevoerde fysieke controles in 2010.	8
5.2 Uitvoering van de fysieke controles	8
5.3 Steekproef derogatievoorwaarden en gebruiksnormen.....	9
5.3.1 Derogatie 2009.....	9
Gebruiksnormen 2008	9
5.3.2 Derogatie 2010.....	9
Gebruiksnormen 2009	9
5.4 Selecte fysieke controles derogatievoorwaarden en gebruiksnormen	9
5.4.1 Derogatie 2008.....	10
Gebruiksnormen 2008.	10
5.4.2 Derogatie 2009.....	10
Gebruiksnormen 2009.	10
5.4.3 Derogatie 2010.....	10
5.5 Fysieke controles derogatievoorwaarden 2010	10
5.5.1 Derogatie 2008 / 2009	10
5.5.2 Derogatie 2010.....	11
6 Kengetallen	12
6.1 Bemestingsgegevens derogatiebedrijven	12
6.2 Trends in omvang veestapel.....	12
6.3 Excretiefactoren varkens en pluimvee	13
6.4 Trends in nationale mestproductie.....	14

1. Inleiding

Op grond van de Nitraatrichtlijn (91/676/EEG) heeft de Europese Commissie aan Nederland een derogatie toegekend voor de jaren 2006-2009. Deze derogatie is vastgelegd in de *Beschikking van de Commissie van 8 december 2005 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen* (2005/880/EG)¹. Per besluit van de Commissie is genoemde beschikking gewijzigd en verlengd voor de periode 2010-2013. Deze wijziging is vastgelegd in het *Besluit van de Commissie van 5 februari 2010 tot wijziging van Beschikking 2005/880/EG tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen* (2010/65/EC)² (hierna: derogatiebeschikking).

De verleende derogatie biedt Nederland de mogelijkheid om landbouwbedrijven met ten minste 70% grasland toestemming te geven om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen.

De mogelijkheid om tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar op of in de bodem te brengen is gebonden aan een aantal strikte voorwaarden voor de bedrijven die in aanmerking willen komen voor een derogatie. Deze voorwaarden zijn opgenomen in de Meststoffenwet en onderliggende Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

Naast voorwaarden die gesteld worden aan de bedrijven die gebruik wensen te maken van een individuele derogatie worden aan de Staat der Nederlanden een aantal verplichtingen opgelegd. Deze hebben betrekking op monitoring, controles en verslaguitbrenging over de werking van de derogatie en milieuresultaten op bedrijven die gebruik maken van een individuele derogatie (zie § 2).

De verplichtingen ten aanzien van monitoring, controle en rapportage zijn als volgt:

- A. Percentages aan graslandbedrijven, dieren en landbouwgronden in elke gemeente die onder een individuele derogatie vallen (artikel 8 van de derogatiebeschikking);
- B. Monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1);
- C. Resultaten van toezicht en handhaving (artikel 10, lid 1);
- D. Synthese van trends (artikel 10, lid 2);
- E. Verslag over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4).

Het voorliggende rapport omvat de onderdelen C en D. Onderdeel B is in een aparte rapportage opgenomen (RIVM, *Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie; Resultaten meetjaar 2009 in het derogatiemeetnet*, rapport 680717022/2011). Onderdeel E (een uitgebreide analyse van gewasopbrengsten op Nederlandse melkveebedrijven) is in 2008 uitgebracht³. Onderdeel A bestaat uit een aparte rapportage die gelijktijdig met dit rapport aan de Europese Commissie wordt aangeboden.

Nederland heeft eerder in maart 2006, 2007, 2008 en 2009 over onderdeel A aan de Europese Commissie gerapporteerd. De onderdelen C en D alsmede onderdeel B zijn door Nederland in juni 2007, 2008, 2009 en 2010 aan de Europese Commissie gerapporteerd. Sinds 2010 wordt onderdeel A ook in juni aan de Europese Commissie gerapporteerd⁴.

---

¹ PB L 324/89.

² PB L 35/18

³ Aarts, H.F.M., Daatselaar, C.H.G. en Holshof, G. (2008) Bemesting, meststofbenutting en opbrengst van productiegasland en snijmaïs in Nederland. Wageningen, Plant Research International, rapport 208.

⁴ Artikel 1, lid 2, Besluit 2010/65/EC

2. De derogatiebeschikking

In de derogatiebeschikking is een aantal voorwaarden voor Nederland opgenomen die betrekking hebben op monitoring, controles en verslaguitbrenging. In deze paragraaf worden deze nader benoemd.

2.1 Monitoring

Eén van de voorwaarden uit de derogatiebeschikking betreft de inrichting van een monitoringsnetwerk voor de bemonstering van grondwater, bodemvocht, drainwater en sloten op landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan.

Naast de monitorverplichting is er de verplichting om te rapporteren over de ontwikkeling van de waterkwaliteit die gebaseerd is op de monitoring van de uitspoeling uit de wortelzone, van de oppervlaktewater- en van de grondwaterkwaliteit, en van modelmatige berekeningen. Ook moet elk jaar voor de verschillende bodemtypen en gewassen een verslag worden ingediend over de bemesting en de opbrengst op graslandbedrijven waaraan een derogatie is toegestaan, om de Commissie inzicht te geven in het beheer op deze bedrijven en in het bereikte niveau van optimalisering daarvan.

In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)⁵ een rapportage opgesteld over monitoringgegevens van bodemwater, waterlopen en ondiep grondwater (artikel 10, lid 1) en over bemesting en opbrengst per bodemtype en gewas (artikel 10, lid 4)⁶.

2.2 Controles

Eén van de verplichtingen van de derogatiebeschikking betreft het uitvoeren van administratieve controles op alle bedrijven waaraan een individuele derogatie is toegestaan (artikel 9, lid 2). De administratieve controles dienen tot doel na te gaan of de bedrijven zich houden aan de maximum gift van 250 kg stikstof per hectare uit dierlijke mest van graasdieren, de stikstofgebruiksnorm voor meststoffen, de fosfaatgebruiksnorm voor meststoffen en de voorwaarden ten aanzien van het bodemgebruik. Genoemde administratieve controles op alle bedrijven die zich hebben aangemeld voor een derogatie worden uitgevoerd door Dienst Regelingen van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Op basis van een risicoanalyse, de resultaten van voorgaande jaren en resultaten van a-selecte controles wordt een inspectieprogramma opgesteld (artikel 9, lid 2). Dit inspectieprogramma dient als uitgangspunt voor het vaststellen van de 5% bedrijven die onderworpen worden aan specifieke inspecties met betrekking tot het bodemgebruik, de omvang van de veestapel en de mestproductie. Hetzelfde geldt voor de 3% bedrijven die onderworpen worden aan inspecties ter plaatse met betrekking tot de gestelde voorwaarden in artikel 5 (op- of inbrengen van dierlijke en andere meststoffen) en artikel 6 (bodembedekking). Het inspectieprogramma is opgesteld in nauwe samenwerking tussen Dienst Regelingen en de nieuwe Voedsel- en Waren autoriteit (nVWA) van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. De inspecties ter plaatse worden uitgevoerd door de nieuwe Voedsel- en Waren autoriteit.

---

⁵ In samenwerking het Landbouw Economisch Instituut (LEI).

⁶ RIVM rapport 680717014/2010.

2.3 Verslaguitbrenging

Jaarlijks dient Nederland een beknopt verslag te overleggen aan de Europese Commissie met daarin de resultaten van de controles per bedrijf, met inbegrip van gegevens over overtredende bedrijven op basis van administratieve controles en inspecties ter plaatse (artikel 10, lid 1). Daarnaast dient het verslag de volgende informatie te bevatten (artikel 10, lid 2):

1. bemestingsgegevens voor alle bedrijven;
2. trends in de omvang van de veestapel voor elke categorie vee in Nederland en in de derogatiebedrijven;
3. trends in de nationale productie van dierlijke mest voor wat betreft stikstof en fosfaat; en
4. samenvatting van de resultaten van de controles in verband met de excretiecoëfficiënt voor varkens- en pluimveemest op landelijk niveau.

Dit verslag wordt opgesteld door de Ministeries van Infrastructuur en Milieu (I&M) en Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) op basis van gegevens van de Dienst Regelingen en de nieuwe Voedsel- en Waren autoriteit (nVWA).

3. Administratieve controles

3.1 Aanmelding

In januari 2010 is de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet aangepast. In dit rapport wordt gebruik gemaakt van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet die geldig is over de jaren 2010 – 2013. Het volgende is daarin opgenomen over de aanmelding voor een individuele derogatie (artikel 25, lid 1):

“Uiterlijk op 31 januari van het kalenderjaar waarin de gebruiksnorm, bedoeld in artikel 24, eerste lid, wordt toegepast, meldt de landbouwer het bedrijf voor de toepassing van artikel 24, eerste lid, aan bij de Dienst Regelingen”.

Bedrijven dienen zich uiterlijk op 31 januari van jaar *t* aan te melden voor derogatie in jaar *t*. In totaal hebben 22.947 bedrijven zich op tijd aangemeld voor de derogatie van 2010. Slechts één bedrijf heeft zich te laat aangemeld. Het aantal van 22.947 betekent een daling in het aantal aanmeldingen van 3,4 % ten opzichte van 2009 (23.749). Het aantal bedrijven met grasland neemt al decennia gestaag af. Deze daling is ook in de laatste jaren zichtbaar (zie tabel 2). Dit kan een (gedeeltelijke) verklaring zijn voor het afnemende aantal bedrijven dat zich heeft aangemeld voor een derogatie. Een andere verklaring kan gelegen zijn in de aan de derogatie verbonden voorwaarden. Vanuit de melkveehouderijsector is door een aantal bedrijven aangegeven dat de eis om maximaal 30% van het areaal te gebruiken voor de teelt van maïs problemen oplevert met de ruwvoervoorziening op deze betreffende bedrijven. Vanaf 2010 dienen derogatiebedrijven bij te dragen aan de kosten voor monitoring van de derogatie. Deze kosten bedroegen in 2010 € 5,45 per hectare. Deze verplichte bijdrage kan aanleiding zijn geweest voor ondernemers om af te zien van een derogatie. In tabel 1 is het verloop weergegeven van het aantal bedrijven dat zich in de jaren 2006 - 2010 heeft aangemeld voor een derogatie.

	Aanmeldingen (totaal*)	Verskil met voorgaande jaar	Aanmelding te laat	Aanmeldingen goedgekeurd na bezwaar
2006	25.415	n.v.t.	130	3
2007	24.578	-3,4%	176	5
2008	24.007	-2,4%	27	0
2009	23.749	-1,1%	31	0
2010	22.947	-3,4%	1	0

Tabel 1: Aantal aanmeldingen voor een individuele derogatie voor de periode 2006 - 2010 inclusief verschuivingen per jaar en aantal te late aanmeldingen (*totaal inclusief goedgekeurd na bezwaar).

	Procentuele afname aantal melkveebedrijven
2006	
2007	-3,47%
2008	-1,10%
2009	-1,07%
2010	-1,66%

Tabel 2: Procentuele afname aantal melkveebedrijven in Nederland over de jaren 2006-2010.

3.2 Controle op 70% grasland

In het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het verstrekken van gegevens over gewassen en percelen (artikel 26):

“De landbouwer verstrekt elk kalenderjaar uiterlijk op 15 mei aan Onze Minister gegevens met betrekking tot:

- a. de op 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar betaalde of te betalen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze*

- percelen;
- b. *de na 15 mei van het desbetreffende kalenderjaar met een volggewas te betelen oppervlakte van de percelen landbouwgrond, onderscheiden naar gewas en topografische ligging van deze percelen; en*
- c. *de oppervlakte en de ligging van in het buitenland gelegen percelen die in het desbetreffende kalenderjaar bij het bedrijf in gebruik zijn”.*

Bedrijven moeten uiterlijk 15 mei van het lopende jaar opgeven welke percelen ze gebruiken en welke gewassen ze daarop telen dan wel gaan telen. Deze opgave vindt plaats met behulp van de Gecombineerde Data Inwinning (GDI). Deze opgaven worden gebruikt voor de landbouwtelling, voor het mestbeleid, voor de GLB-inkomenstoelagen en voor andere beleidscomponenten van EL&I.

Voor het derogatiejaar 2010 zijn nagenoeg alle derogatiebedrijven gecontroleerd op de voorwaarde van minimaal 70% grasland. Bij bedrijven die digitaal hun GDI opgave doen wordt direct gecontroleerd of is voldaan aan de voorwaarde voor minimaal 70% grasland. Mocht het percentage grasland onder de 70% liggen dan krijgt betrokkene direct een melding op het scherm. Bedrijven die op papier een GDI opgave doen worden separaat gecontroleerd op deze voorwaarde. De controle heeft tot doel die bedrijven die niet voldoen aan de voorwaarde van minimaal 70% grasland een waarschuwingsbrief te sturen dat het niet tijdig voldoen aan genoemde voorwaarde betekent dat het bedrijf geen gebruik kan maken van een derogatie. In dat geval geldt de gebruiksnorm voor dierlijke mest van 170 kg stikstof/ha/jr uit de Nitraatrichtlijn. Van de aangemelde bedrijven die tot op heden gecontroleerd zijn bleken 127 bedrijven ook na een nadere administratieve controle nog niet te voldoen aan de voorwaarde van minimaal 70% grasland. Deze bedrijven hebben een waarschuwingsbrief ontvangen. Na afloop van het jaar (2010) wordt gezien of deze bedrijven gemiddeld genomen over het jaar alsnog hebben voldaan aan de eis van minimaal 70% grasland.

3.3 Controle op gebruiksnormen

In het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet staat het volgende opgenomen over het aanleveren van aanvullende gegevens (artikel 35, lid 1, onderdeel a Besluit):

“Uit de administratie worden jaarlijks gegevens verstrekt aan Onze Minister door:

- a. *landbouwers die in een kalenderjaar een grotere hoeveelheid dierlijke meststoffen produceren dan 170 kilogram stikstof per hectare van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond”*

(Artikel 44, lid 1 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet):

“De landbouwer, bedoeld in artikel 35, eerste lid, onderdeel a, van het besluit, verstrekt jaarlijks vóór 1 februari aan de Dienst Regelingen met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar gegevens uit de administratie over:

- a. *de aan het eind van het kalenderjaar op het bedrijf aanwezige hoeveelheid meststoffen, onderscheiden naar:*
  - 1. *vaste mest;*
  - 2. *drijfmest;*
  - 3. *zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost; en*
  - 4. *meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost;*
- b. *de hoeveelheden meststoffen, anders dan dierlijke meststoffen, zuiveringsslib, compost en mengsels van zuiveringsslib en compost, die op of van het bedrijf zijn aangevoerd, onderscheidenlijk zijn afgevoerd;*
- c. *het gemiddelde aantal in het kalenderjaar op het bedrijf gehouden dieren, anders dan varkens, schapen, geiten en runderen, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I; en*
- d. *het aantal aan- of afgevoerde staldieren, anders dan varkens of vleeskalveren, onderscheiden naar diersoort en diercategorieën per soort, voor zover dit onderscheid wordt gemaakt in bijlage D, tabel I”.*

Zoals in de rapportage van maart 2007 aangegeven kunnen de controles op de gebruiksnormen pas starten op het moment dat alle gegevens van de derogatiebedrijven geregistreerd zijn bij Dienst Regelingen. Derogatiebedrijven dienen uiterlijk op 1 februari aanvullende gegevens aan Dienst Regelingen te leveren met betrekking tot het voorgaande kalenderjaar. Dienst Regelingen heeft hierop een aantal maanden nodig om deze gegevens te verwerken. De registratie van de gegevens over het jaar 2010 is medio 2011 afgerond waarop de controle van de gebruiksnormen gestart is.

Voor het derogatiejaar 2009 zijn alle derogatiebedrijven op de gebruiksnorm voor dierlijke mest doorgerekend. Dit heeft geresulteerd in 496 derogatiebedrijven die aan een nadere administratieve controle zijn onderworpen. In deze controle is niet alleen gekeken naar de gebruiksnorm voor dierlijke mest maar tevens naar de overige gebruiksnormen.

Uit de nadere administratieve controle zijn bij 22 derogatiebedrijven in totaal 34 overtredingen van de gebruiksnormen geconstateerd. In totaal 14 bedrijven hebben 1 gebruiksnorm overtreden, 4 bedrijven hebben 2 gebruiksnormen overtreden en 4 bedrijven hebben 3 gebruiksnormen overtreden. Bedrijven hebben na de nadere administratieve controle een brief met voornemen tot opleggen van een boete ontvangen. Bedrijven hebben daarop de mogelijkheid om aanvullende informatie te verstrekken en/of een zienswijze te geven. Van de mogelijkheid om een zienswijze te geven wordt door 80% van de betreffende bedrijven gebruik gemaakt. Voor ruim 70% van de gevallen wordt de boete gematigd of wordt afgezien van de boete (zie tabel 3).

Status	Aantal gebruiksnormen overtreden	Aantal bedrijven
onderzoek afgesloten na informatie/zienswijze – sanctie	1	14
	2	4
	3	4
Totaal		22

Tabel 3: Status van onderzoek naar beboeting van overtredende bedrijven met aantal overtreden gebruiksnormen. (n=22)

4. Specifieke controles (5%-controle)

4.1 Opgave percelen en gewassen

Dienst Regelingen voert een administratieve controle uit op alle perceelsopgaven. De opgegeven oppervlakte wordt getoetst aan de maximale oppervlakte van ieder topografisch perceel in het GBCS (Geïntegreerd Beheers- en ControleSysteem, IACS in het Engels). Het GBCS is opgezet volgens de specificaties van de Europese Verordening 796/2004.

Een andere belangrijke controle betreft de dubbelclaims: twee of meer bedrijven geven op gebruiker te zijn van hetzelfde perceel. Alle dubbelclaims worden onderzocht, totdat ze zijn opgelost. De perceelsopgaven en de resultaten van de controles worden verwerkt in de Basisregistratie percelen (BRP) van Dienst Regelingen. Basisregistratie percelen is een landelijk systeem van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) voor de registratie van het feitelijk gebruik van percelen landbouwgrond en natuurterrein. De gegevens uit Basisregistratie percelen worden gebruikt voor meerdere regelingen van EL&I. Zo worden ze gebruikt voor de uitvoering van het mestbeleid, maar ook voor de controle van (Europese) subsidieregelingen en voor de controle van deze regelingen door de nieuwe Voedsel- en Waren autoriteit.

4.2 Opgave aantallen dieren

De identificatie & registratie van runderen op derogatiebedrijven valt onder de verplichtingen van Europese Verordening 820/97. Dienst Regelingen en de nieuwe Voedsel- en Waren autoriteit voeren controles uit op de gegevens die bedrijven in dit kader indienen. De resultaten over 2010 zijn nog niet verzameld en gerapporteerd. De resultaten over 2009 zijn wel gerapporteerd, conform Verordening 499/2004. In dat jaar werden 1.561 bedrijven met in totaal 170.040 runderen gecontroleerd.

	Aantal betrokken dieren	Aantal betrokken bedrijven
1. Verplaatsingsbeperking voor afzonderlijke runderen	5.848	1.155
Afvoerverbod voor alle runderen op het bedrijf	2.100*	99
2. Verplaatsingsbeperking (aan- en afvoer) voor alle runderen op het bedrijf	35.902*	239
3. Vernietiging van dieren	-	-
Totaal **	-	-

Tabel 4: Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 494/98 van de Commissie opgelegde sancties

* Er zit overlap tussen bedrijven en dieren bij de verschillende categorieën. Bijvoorbeeld, bedrijven met een verplaatsingsbeperking voor alle runderen op het bedrijf hebben altijd ook verplaatsingsbeperkingen voor afzonderlijke runderen en soms ook een afvoerverbod voor alle runderen op het bedrijf.

** Deze informatie is niet op deze manier verzameld.

4.3 Opgave mestproductie

Dienst Regelingen berekent de mestproductie bij graasdieren op basis van aantallen dieren en forfaits per dier. De controle op de mestproductie betekent in dit geval dus een controle op het aantal dieren. Deze controle is hierboven beschreven.

5. Fysieke controles (3%-controle)

Op ten minste 3% van de derogatiebedrijven worden fysieke controles uitgevoerd betreffende de derogatievoorwaarden. Het aantal tijdige derogatieaanmeldingen voor 2010 bedraagt 22.947 bedrijven. Dit betekent dat op 689 bedrijven⁷ een fysieke controle op de derogatievoorwaarden moet worden uitgevoerd. De controles worden uitgevoerd door nieuwe Voedsel en Waren autoriteit.

In 2010 is op 804 bedrijven een controle afgerond waarbij de derogatievoorwaarden een onderdeel van de controle vormde. Naast deze afgeronde controles waren er op 31 december 2010 nog 34 controles in uitvoering die nog wachten op volledige afronding. In deze verslaglegging worden de resultaten uitgewerkt van de 804 bedrijven waarvan de controle in 2010 volledig is afgerond.

5.1 Samenvatting van resultaten van de uitgevoerde fysieke controles in 2010.

Van de 804 bedrijven die gecontroleerd zijn op de derogatievoorwaarden zijn in een aantal gevallen meerdere kalenderjaren bij de controle betrokken. In totaal zijn er 60 controles uitgevoerd op de derogatievoorwaarden 2008, 362 controles op de derogatievoorwaarden 2009 en 713 controles op de derogatievoorwaarden 2010. Met betrekking tot de derogatievoorwaarden 2010 wordt opgemerkt dat in 2011 nog fysieke controles zullen plaatsvinden op de derogatievoorwaarden 2010. Het gaat hierbij om de afronding van de hiervoor genoemde 34 controles en om controles die uitgevoerd worden in samenhang met een controle op de gebruiksnormen 2010.

Op 105 bedrijven zijn een of meerdere afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden. Op 11 bedrijven is niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2008, op 32 bedrijven niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2009 en op 76 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2010. Op 14 bedrijven was sprake van het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren. Indien er een afwijking is geconstateerd, wordt door de nVWA een rapportage opgesteld die verzonden wordt naar Dienst Regelingen (DR).

5.2 Uitvoering van de fysieke controles

De fysieke controles uitgevoerd door de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit zijn in 2010 op de volgende manieren ingestoken:

1. Steekproef derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

In 2010 is een steekproef uitgevoerd bij de bedrijven die zich voor de derogatie 2009 en derogatie 2010 hadden aangemeld. Op deze bedrijven zijn naast de derogatievoorwaarden, ook de gebruiksnormen 2009 gecontroleerd. Op basis van deze selectie zijn 139 bedrijven gecontroleerd. Daarnaast zijn er nog 10 controles afgerond van een steekproef van 2009 waardoor het totaal op 149 controles komt. De adressen voor de steekproef zijn aangeleverd door de gezamenlijk Analyse & Selectie unit (A&S unit) van nVWA en DR.

2. Selectie op basis van gebruiksnormen en derogatievoorwaarden

De A&S unit maakt selecties specifiek gericht op bedrijven die vermoedelijk de gebruiksnormen hebben overschreden en die zich hebben aangemeld voor derogatie. Voor een deel worden deze controles administratief door DR uitgevoerd. Een deel van deze controles wordt door de nVWA fysiek gecontroleerd. De nVWA controleert deze bedrijven op zowel de derogatievoorwaarden als op de gebruiksnormen. Daarnaast worden er ook bedrijven in controle genomen op basis van informatie uit het controleveld, naar aanleiding van andere controles en op verzoek van Dienst Regelingen. Op basis van deze selectie zijn 199 bedrijven gecontroleerd in 2010.

---

⁷ Er zijn in totaal 22.947 aanmeldingen binnengekomen bij Dienst Regelingen. Een controlepercentage van 3% fysieke controles komt daarmee overeen met 689 bedrijven.

3. Selectie op basis van derogatievoorwaarden 2010

De A&S unit maakt selecties specifiek gericht op bedrijven die zich voor 2010 hebben aangemeld voor de derogatie en die de gebruiksnormen 2009 waarschijnlijk niet overtreden hebben. De nVWA controleert deze bedrijven fysiek op de derogatievoorwaarden 2010. Twee controles hadden nog betrekking op de derogatievoorwaarden 2008, 28 controles op de derogatievoorwaarden 2009 en 426 controles op de derogatievoorwaarden 2010. In deze selectie zijn in totaal 456 bedrijven gecontroleerd.

Bij alle fysieke controles op de derogatievoorwaarden wordt ook gecontroleerd op bodemgebruik en omvang van de veestapel. De controlebevindingen van de niet-akkoord controles worden door de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit gerapporteerd aan Dienst Regelingen.

Hierna worden per selectie de resultaten van de uitgevoerde controles uitgewerkt.

5.3 Steekproef derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

Door de A&S unit zijn a-select bedrijven aangeleverd die zich over twee kalenderjaren hebben aangemeld voor deelname aan de derogatie. Op deze bedrijven is een fysieke controle uitgevoerd op de naleving van de derogatievoorwaarden over het lopende jaar alsmede over de derogatievoorwaarden over het afgesloten kalenderjaar en de administratieve verplichtingen. Daarnaast werd op deze bedrijven een gebruiksnormen controle uitgevoerd over het afgesloten kalenderjaar.

Van de in totaal 149 afgeronde controles zijn op 19 bedrijven een of meer afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden. De geconstateerde afwijkingen inzake het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden worden hieronder nader gespecificeerd per kalenderjaar.

5.3.1 Derogatie 2009

Op 6 bedrijven is een afwijking vastgesteld met betrekking tot derogatie 2009. De geconstateerde afwijkingen hadden 2x betrekking op onjuiste grondbemonstering, 2x werd niet voldaan aan de 70% graslandeis en 2x werd niet voldaan aan de voorwaarden van een bemestingsplan.

Gebruiksnormen 2008

Bij één bedrijf zijn de gebruiksnormen dierlijke mest, fosfaat en stikstof overschreden.

5.3.2 Derogatie 2010

Op 16 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan een of meerdere derogatievoorwaarden 2010 met betrekking tot de grondbemonstering, bemestingsplan of 70% grasland eis. Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd. De geconstateerde afwijkingen betroffen 13 maal een onjuiste grondbemonstering, 3 maal werd niet aan de 70% grasland eis voldaan en 5 maal werd niet voldaan aan de voorwaarden van het bemestingsplan.

Gebruiksnormen 2009

De gebruiksnorm dierlijke mest is over het gecontroleerde jaar 2009 4 maal overschreden. De fosfaatgebruiksnorm werd 3 maal en de stikstof gebruiksnorm werd 4 maal overschreden.

5.4 Selecte fysieke controles derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

De A&S unit maakt selecties specifiek gericht op bedrijven die vermoedelijk de gebruiksnormen hebben overschreden en die zich daarnaast hebben aangemeld voor de derogatie. De nVWA controleert deze bedrijven op zowel de derogatievoorwaarden als op de gebruiksnormen. Daarnaast worden er ook bedrijven in controle genomen op basis van informatie uit het controleveld. Ook controleverzoeken van DR naar aanleiding van haar administratieve controles en waarbij door de nVWA een fysieke controle wordt ingesteld, worden hieronder verantwoord. Op de meeste bedrijven

zijn de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren gecontroleerd en de gebruiksnormen over het afgesloten kalenderjaar. In 2010 zijn 199 controles afgerond die binnen deze selectie(s) vallen. Op 40 bedrijven zijn één of meerdere afwijkingen vastgesteld die betrekking hadden op de derogatievoorwaarden. De geconstateerde afwijkingen inzake het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden worden hieronder nader gespecificeerd per kalenderjaar.

5.4.1 Derogatie 2008.

Op 10 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden 2008.

Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd.

Er werd 5 maal niet voldaan aan de bemonsteringsvoorwaarden van de grond, 6 maal werd niet voldaan aan de 70% grasland eis en 2 maal voldeed het bemestingsplan niet aan de gestelde voorwaarden.

Gebruiksnormen 2008.

Op de bedrijven waarbij ook de gebruiksnormen 2008 werden gecontroleerd werd in 6 gevallen een overtreding vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnorm dierlijke meststoffen en in één geval werd de stikstof gebruiksnorm overschreden. Een aantal van deze bedrijven was uitgegaan van een gebruiksnorm dierlijke mest van 250 kg N/ha maar door het feit dat zij niet aan de voorwaarden voor derogatie hadden voldaan zijn deze bedrijven afgerekend op de gebruiksnorm van 170 kg N/ha.

5.4.2 Derogatie 2009.

Op 21 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden 2009.

Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd.

Er werd 7 maal niet voldaan aan de bemonsteringsvoorwaarden voor de grond, 15 maal werd niet voldaan aan de 70% graslandeis en 5 maal voldeed het bemestingsplan niet aan de voorwaarden.

Gebruiksnormen 2009.

Op de bedrijven waarbij ook de gebruiksnormen 2009 werden gecontroleerd, werd in 4 gevallen een overtreding vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnorm dierlijke meststoffen en in twee gevallen werd de stikstof gebruiksnorm overschreden. Een aantal van deze bedrijven was uitgegaan van een gebruiksnorm dierlijke mest van 250 kg N/ha maar door het feit dat zij niet aan de voorwaarden voor derogatie hadden voldaan zijn deze bedrijven afgerekend op de gebruiksnorm van 170 kg N/ha.

5.4.3 Derogatie 2010.

Op 19 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden 2010.

Op sommige bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd.

Zo werd er 9 maal niet voldaan aan de bemonsteringsvoorwaarden voor de grond, 6 maal werd niet voldaan aan de 70% graslandeis en 5 maal voldeed het bemestingsplan niet aan de gestelde voorwaarden.

5.5 Fysieke controles derogatievoorwaarden 2010

Op basis van A&S selecties zijn er in 2010 bedrijven geselecteerd die middels een inspectie ter plaatse op de derogatievoorwaarden 2010 worden gecontroleerd. Het gaat hierbij dan om bedrijven die gelet op de analyseresultaten de gebruiksnormen in het afgesloten kalenderjaar 2009 vermoedelijk niet hebben overschreden. Op basis van deze selectie zijn in 2010 426 bedrijven gecontroleerd op de derogatievoorwaarden van het lopende kalenderjaar 2010. Uit een selectie van voorgaand kalenderjaar zijn nog 2 controles over 2008 en 30 controles over 2009 afgerond. Op deze bedrijven zijn de derogatievoorwaarden gecontroleerd alsmede de controle op het grondgebruik en de omvang van de veestapel.

5.5.1 Derogatie 2008 / 2009

Zoals hiervoor aangegeven zijn er nog 30 controles afgerond over de voorgaande jaren 2008 en 2009.

Bij één controle over 2008 werd niet voldaan aan de 70% grasland eis. Bij de fysieke controles over 2009 voldeden 4 bedrijven niet aan de gestelde derogatievoorwaarden inzake de bemonsteringsvoorwaarden voor de grond.

5.5.2 Derogatie 2010

Bij deze 426 uitgevoerde fysieke controles zijn bij 43 bedrijven één of meer afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden over 2010. Bij deze afgeronde controles over 2010 werd 2 maal niet voldaan aan de 70% graslandeis, 3 maal werd niet voldaan aan het bemestingsplan, 39x werd niet voldaan aan de bemonsteringsvoorwaarden voor de grond en 2 maal werd niet voldaan aan de overige voorwaarden waaronder het niet telen van een vanggewas.

6 Kengetallen

6.1 Bemestingsgegevens derogatiebedrijven

Conform artikel 44, lid 1, van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet dienen landbouwbedrijven jaarlijks uiterlijk vóór 1 februari gegevens over het voorafgaande jaar aan Dienst Regelingen te overleggen die betrekking hebben op ondermeer de bemesting op het bedrijf. Gezien de omvang van deze jaarlijkse gegevensverstrekking kost het Dienst Regelingen een aantal maanden om deze gegevens in de registers op te nemen. De ervaring leert daarnaast dat een deel van de verstrekte gegevens onjuist dan wel onvolledig is. Dit kan veelal pas na contact met het betreffende landbouwbedrijf hersteld worden. De bemestingsgegevens van derogatiebedrijven over 2010 zijn om die reden nog niet beschikbaar. Nederland zal daarover rapporteren in 2012.

Voor de berekening van de bemestingsgegevens van derogatiebedrijven over 2009 is gebruik gemaakt van een aantal gegevens:

- grondgegevens (nog uitgaand van de oude situatie van voor de AAN-laag)
- alle diersoorten (runderen, pluimvee, varkens, konijnen, nertsen, vossen, schapen, geiten en paarden)
- voer (alleen meegenomen als er staldieren zijn)
- begin- en eindvoorraad van alle mestsoorten, voor zover bekend
- aan- en afvoer van alle mestsoorten

Let op: de fosfaat uit overige meststoffen is inclusief de fosfaatvrije voet.

Mestsoort	Gebruik in kg/ha
Fosfaat uit dierlijke mest	76,61
Stikstof uit dierlijke mest	209,98
Fosfaat uit kunstmest	4,25
Stikstof uit kunstmest	119,82
Fosfaat uit overige meststoffen	4,48
Stikstof uit overige meststoffen	10,94

Tabel 5: Gemiddeld gebruik stikstof en fosfaat op derogatiebedrijven.

6.2 Trends in omvang veestapel

Tabel 6 geeft de omvang van de veestapel op landbouwbedrijven in Nederland weer, voor de jaren 2002 t/m 2010. De getallen zijn gebaseerd op de landbouwtelling en geproduceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Diergroep	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Melk- en fokvee	2.753.522	2.661.382	2.635.907	2.587.609	2.544.783	2.543.117	2.643.847	2.734.758	2.722.407
w.v. melk- en kalkoeien	1.485.531	1.477.766	1.470.589	1.433.202	1.419.716	1.413.166	1.466.134	1.489.088	1.477.218
w.v. jongvee	1.253.859	1.171.861	1.155.958	1.142.016	1.116.867	1.119.923	1.169.995	1.237.544	1.237.928
Schapen	1.185.916	1.184.566	1.235.865	1.362.523	1.376.444	1.369.343	1.212.956	1.136.700	1.127.709
Geiten	254.891	274.195	282.239	292.232	309.614	324.014	354.878	374.477	351.668
Overige graasdieren	513.006	492.572	494.402	515.776	492.525	503.347	499.431	483.566	464.826
w.v. vlees- en weidevee	391.539	366.280	365.822	382.455	364.785	369.823	355.353	340.222	321.914
w.v. paarden en pony's	121.467	126.292	128.580	133.321	127.740	133.524	144.078	143.344	142.912
Varkens	11.647.677	11.169.095	11.152.500	11.311.558	11.355.967	11.662.654	12.026.467	12.186.798	12.251.632
w.v. vleesvarkens	5.591.044	5.367.450	5.382.515	5.504.295	5.475.689	5.558.828	5.838.974	5.872.642	5.901.531
Pluimvee	103.650.604	81.231.983	88.014.872	95.465.083	94.335.094	95.711.263	99.228.720	99.768.386	103.623.409
w.v. kippen	101.051.852	79.234.855	85.816.117	92.914.176	91.782.259	92.760.859	96.700.237	96.861.773	101.249.811
w.v. slachteenden	852.420	706.403	722.704	1.030.867	1.043.349	1.134.146	1.063.799	1.156.699	1.086.990
w.v. kalkoenen	1.450.590	1.111.930	1.238.450	1.245.420	1.139.840	1.232.354	1.044.315	1.059.693	1.036.277
w.v. overig pluimvee	295.742	178.795	237.601	274.620	369.646	583.904	420.369	690.221	250.331
Vleeskalveren	713.333	731.528	765.063	828.740	843.725	859.872	898.713	894.296	927.699
Overige staldieren	994.635	945.662	984.201	1.064.188	1.027.953	1.207.014	1.189.665	1.195.825	1.262.907
w.v. konijnen	370.872	325.124	346.719	360.473	323.507	387.101	323.044	312.147	299.104
w.v. edelpelsdieren	623.763	620.538	637.482	703.715	704.446	819.913	866.621	883.678	963.803

Tabel 6: Trends in omvang van de veestapel 2002 - 2010 (Bron CBS; * voorlopige cijfers).

De tabel laat zien dat de melkveestapel in 2010 nagenoeg gelijk is gebleven. Het aantal varkens en pluimvee is in 2010 gestegen ten opzichte van 2009. Het aantal schapen is iets gedaald. Het aantal geiten is gedaald en het aantal vleeskalveren is gestegen. Het aantal overige graasdieren (vlees- en weidevee, paarden en pony's) is iets gedaald.

6.3 Excretiefactoren varkens en pluimvee

De excretiefactoren voor 2009 zijn nog niet bekend. Tabel 7 geeft de factoren voor 2009. Deze zijn berekend door de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM)⁸.

⁸ De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van EL&I, het Milieu en Natuurplanbureau (MNP), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Praktijkonderzoek Veehouderij en het Landbouweconomisch Instituut (LEI). De WUM berekent elk jaar de mineralenexcretie per gemiddeld aanwezig dier. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, aangevuld met gegevens uit het Bedrijven Informatienet (BIN), worden door het CBS de landelijk gemiddelde en regionaal gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM.

Diercategorie	Mestproductie		Mineralenuitscheiding	
	Drijfmest	Vaste mest	Stikstof	Fosfaat
	kg/dier/jaar	kg/dier/jaar	kg N/dier/jaar	P ₂ O ₅ /dier/jaar
Varkens				
• vleesvarkens, 20 tot 50 kg en 50 kg en meer	1200		12,7	5,1
• opfokzeugen en -beren	1300		13,6	6,4
• gedekte zeugen, zeugen bij de biggen en overige fokzeugen (incl. biggen)	5100		30,3	15,1
• opfokberen, 50 kg en meer	1300		13,6	6,4
• dekrijpe beren	3200		23,2	12,2
Kippen				
• vleeskuikens			10,9	0,54
• ouderdieren van vleesrassen, jonger dan 18 weken			8,2	0,34
• ouderdieren van vleesrassen, 18 weken en ouder			20,6	1,14
• leghennen, jonger dan 18 weken:				
= dunne mest	22,5		0,33	0,17
= vaste mest		7,6	0,33	0,17
• leghennen, 18 weken en ouder:				
= dunne mest	53,4		0,77	0,40
= vaste mest		18,9	0,77	0,40
Vleeseenden en kalkoenen				
• vleeseenden			70,0	0,78
• kalkoenen			45,0	1,98

Tabel 7: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (Bron WUM ; definitieve cijfers 2009⁹)

6.4 Trends in nationale mestproductie

In overweging 12 van de derogatiebeschikking staat het volgende over de nationale productie van stikstof en fosfaat:

“Teneinde te vermijden dat door de toepassing van de gevraagde derogatie intensivering optreedt, dienen de bevoegde instanties ervoor te zorgen, dat de mestproductie, zowel wat stikstof als fosfaat betreft, het niveau van het jaar 2002 niet overschrijdt, overeenkomstig het door Nederland uit te voeren actieprogramma”.

⁹ Centraal Bureau voor de Statistiek, *mest en mineralen 2009*, Den Haag/Heerlen 2011.

Tabel 8 bevat de cijfers over de nationale mestproductie. Achtereenvolgens in termen van kilogrammen mest, stikstof en fosfaat. Het betreft de uitscheiding onder de staart. Er is dus niet gecorrigeerd voor stikstofverliezen die plaatsvinden in de stal en in de opslag.

De tabel weerspiegelt de ontwikkelingen in de veestapel evenals de ontwikkeling in de excretie van stikstof en fosfaat per dier. Vooral bij graasdieren varieert de uitscheiding per dier van jaar tot jaar doordat het weer de mineraleninhoud van het rantsoen beïnvloedt¹⁰.

Mestproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Melk- en fokvee	47.984	47.073	48.113	47.070	46.470	46.212	47.985	49.390	49.333
Schape en geiten	1.553	1.580	1.641	1.728	1.736	1.745	1.627	1.668	1.702
Overige graasdieren ¹	5.048	4.822	4.814	4.999	4.756	4.808	4.701	4.652	4.463
Varkens	12.272	11.719	11.724	11.852	11.787	12.009	12.326	12.425	12.428
Pluimvee	1.863	1.155	1.341	1.484	1.471	1.439	1.483	1.502	1.548
Vleeskalveren	2.725	2.818	2.670	2.895	2.975	2.920	3.050	2.962	3.097
Overige staldieren	84	82	85	91	88	103	104	106	114
Totaal Nederland	71.529	69.247	70.389	70.118	69.284	69.235	71.277	72.702	72.686

Stikstofproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Melk- en fokvee	281,8	276,1	264,8	260,9	254,1	258,1	264,1	257,7	257,5
Schape en geiten	16,2	16,5	12	12,6	12,4	11,8	11,7	11,2	11,3
Overige graasdieren ¹	33,2	31,6	30,4	31,3	29,5	29,5	28,8	28	27
Varkens	99,1	96,8	93,7	101,2	102,4	104,8	108,8	108	108,1
Pluimvee	60,3	43,9	52,8	58,4	57,7	59,1	61,4	63,1	65,3
Vleeskalveren	11,4	12,1	11,1	12,2	13	13,9	14,2	14,2	14,9
Overige staldieren	2,3	2,2	2,2	2,3	2,2	2,4	2,4	2	2,1
Totaal Nederland	504,4	479,2	467	478,8	471,2	479,6	491,3	484,2	486,3

Fosfaatproductie (miljoen kg)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Melk- en fokvee	84,9	85,8	80,9	80,5	78,8	78,5	83	80,2	80,1
Schape en geiten	4,7	4,6	4	4,3	4,3	4,4	4,1	3,8	3,8
Overige graasdieren ¹	10,4	10,3	10,1	10,5	10	10,4	9,6	9,4	9
Varkens	39,7	38,6	37,1	41,5	42,8	42,7	45,1	46,5	46,5
Pluimvee	27,4	20,6	23,9	26,8	26,9	27	27,9	28,8	29,8
Vleeskalveren	4,4	4,7	4,3	4,6	5,2	5,2	5	5,1	5,4
Overige staldieren	1,4	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1	1,1
Totaal Nederland	172,9	165,9	161,8	169,7	169,2	169,4	175,9	174,8	175,8

Tabel 8: Nationale mestproductie (herberekening) in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat (Bron CBS; * voorlopige cijfers).

¹ Voor alle jaren inclusief paarden en pony's en vleesvee (exclusief vleeskalveren).

¹⁰ De cijfers over voorgaande jaren kunnen afwijken van eerdere rapportages. Wijzigingen in de inzichten over de excreties van stikstof en fosfaat die door de WUM worden vastgesteld kunnen met terugwerkende kracht gehanteerd worden voor de berekening van de nationale productie van stikstof en fosfaat in dierlijke mest.

In tabel 9 is de wijziging van de mestproductie in kilogrammen mest, stikstof en fosfaat weergegeven in relatie tot het referentiejaar 2002¹¹.

	wijziging ten opzichte van 2002 (in procenten)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Mestproductie	-3,2	-1,6	-2,0	-3,1	-3,2	-0,4	1,6	1,6
Stikstofuitscheiding	-5,0	-7,4	-5,1	-6,6	-4,9	-2,6	-4,0	-3,6
Fosfaatuitscheiding	-4,0	-6,4	-1,9	-2,1	-2,0	1,7	1,1	1,7

Tabel 9: wijziging van de mestproductie (herberekening) in de jaren 2003 - 2010 in relatie tot het referentiejaar 2002 (Bron CBS; * voorlopige cijfers).

In de jaren 2008 en 2009 is het mestproductieplafond voor fosfaat overschreden. Voorlopige cijfers over 2010 laten eveneens een overschrijding zien.

¹¹ Over de overschrijding van het mestproductieplafond in 2008 is DG Milieu per brief van 27 april 2010 (kenmerk: AKV/2010/2073) separaat geïnformeerd.